

DE STAAT VAN INCLUSIEF ONDERWIJS 2022

ECIQ

leren
zonder belemmering

VOORWOORD

Waarom een Staat van inclusief onderwijs?

ECIO streeft naar inclusief onderwijs voor studenten met een ondersteuningsvraag, zodat zij kunnen leren zonder belemmering. Maar wat verstaan we onder inclusief onderwijs? Waar staan we nu en welke stappen moeten we nog zetten? Met de Staat van Inclusief Onderwijs beogen we een weergave te geven van de huidige stand van zaken rondom inclusief onderwijs in het Nederlandse hoger onderwijs. Hoe inclusief is het hoger onderwijs dit jaar? Wat gaat goed en waar liggen nog verbeterkansen als het gaat om inclusief onderwijs op hogescholen en universiteiten? Je leest het in de Staat van Inclusief Onderwijs.

Inclusief onderwijs

Met inclusief onderwijs creëer je een veilig studieklimaat waar elke student zich thuis voelt. Onderwijs dat zich aanpast aan de student in plaats van dat de student zich aanpast aan het onderwijssysteem. Toegankelijkheid en diversiteit zijn daarbij de norm waarbij je uitgaat uit van een studentenpopulatie zonder én met een ondersteuningsvraag. Om dit kracht bij te zetten, ratificeerde Nederland in 2016 het VN-verdrag inzake de rechten van personen met een handicap. Het verdrag gaat uit van inclusie, persoonlijke autonomie en volledige participatie. Waarbij het onderwijssysteem beschikbaar, toegankelijk, aanvaardbaar en aanpasbaar moet zijn (VN-comité handicap, CRPD/C/GC/4, §20-26) mét de voorgestane transitie van het medisch model naar het sociale model. Binnen het hoger onderwijs zien we de afgelopen jaren een beweging naar inclusiever en toegankelijker onderwijs. Met meer commitment vanuit de top van de organisatie en meer kennisdeling tussen onderwijsinstellingen. Het ondertekenen van de intentieverklaring VN-verdrag door hogescholen en universiteiten heeft hieraan bijgedragen. Het is dan ook van belang dat alle onderwijsinstellingen de intentieverklaring VN-verdrag ondertekenen.

We hopen je met de uiteenzetting van de onderzoeksresultaten rondom acht bepalende inclusie-elementen te inspireren tot een inclusieve onderwijsaanpak.

Judith Jansen
Programmadirecteur ECIO

Colofon

De Staat van Inclusief Onderwijs 2022

Uitgave

Expertisecentrum inclusief onderwijs, ECIO
Postbus 1585
5200 BP 's-Hertogenbosch

Het rapport is uitgereikt tijdens het ECIO-congres op 28 november 2022: De Staat van Inclusief Onderwijs. Deze versie wordt aangevuld met de inspirerende voorbeelden van (onderwijs)instellingen die tijdens het congres zijn gedeeld.

Auteurs

Joyce van de Wegen, Lotte Scheeren, Marit Schreurs (ECIO)

Deze uitgave is op zorgvuldige wijze en naar beste weten samengesteld. Aan de inhoud kunnen geen rechten worden ontleend. Overname van teksten, ideeën en resultaten uit deze publicatie is vrij toegestaan, mits met bronvermelding.

De Staat van Inclusief Onderwijs 2022 is mogelijk gemaakt met subsidie van het ministerie van OCW.

INHOUDSOPGAVE

De Staat van Inclusief Onderwijs	5
1. Onderwijssysteem	6
2. Leeromgeving en cultuur	8
3. Onderwijsprogramma en toetsing	10
4. Ondersteuningsaanbod	12
5. Toerusting onderwijsprofessionals	14
6. Overgang van en naar onderwijs	17
7. Landelijke en regionale samenwerking	20
8. Monitoring en datagebruik	21
Referenties	22

DE STAAT VAN INCLUSIEF ONDERWIJS

Acht elementen van inclusief onderwijs

Om hogescholen en universiteiten te helpen bij het vormgeven van inclusief onderwijs en een vertaalslag te maken van het VN-verdrag naar de praktijk, beschrijft de Staat van Inclusief Onderwijs acht elementen voor een inclusieve onderwijsaanpak. Deze acht elementen zijn geïnspireerd door de factsheet 'Inclusief onderwijs als kinderrecht' van Defence for Children (2018) en 'Stepchange: Mentally Healthy Universities' van Universities UK (2020).

De Staat van Inclusief Onderwijs 2022

In deze Staat geven we een voorzet voor de definities van acht elementen van inclusief onderwijs en subthema's die onder deze verschillende elementen vallen. Per element belichten we highlights die vanuit onderzoek de afgelopen tijd naar voren zijn gekomen en inzicht bieden in de huidige stand van zaken op dat specifieke element. Het overzicht is niet uitputtend maar geeft een indicatie wat voor soort informatie er over deze elementen beschikbaar is. En hoe we op basis van deze informatie inzicht kunnen krijgen in de stand van zaken rondom inclusief onderwijs in het Nederlandse hoger onderwijs. Deze Staat is dan ook een opmaat naar het schrijven van de jaarlijkse Staat van Inclusief Onderwijs.

Definiëring van de studenten als doelgroep

In deze Staat delen we kennis uit bestaand onderzoek over studeren met een ondersteuningsvraag. Hier zijn voor de studenten als doelgroep verschillende begrippen gehanteerd. Wanneer de definitie afwijkt, gebruiken we de volgende definiëring in de highlights die bij de verschillende elementen zijn opgenomen:

- 'Studeren met een functiebeperking': studenten met een ondersteuningsvraag door een lichamelijke handicap, visuele/auditieve beperking, een chronische ziekte of psychische beperking.
- 'Studeren met bijzondere omstandigheden' of 'Studeren met een ondersteuningsvraag': studenten met een ondersteuningsvraag vanwege een functiebeperking of bijzondere persoonlijke- en familieomstandigheden.

Oproep voor expertise voor invulling van de inclusie-elementen

Jaarlijks zullen we de invulling van de elementen bezien en mogelijke aanpassingen doen om de Staat van Inclusief Onderwijs te laten aansluiten bij de huidige en toekomstige samenleving. Komend jaar gaan we in gesprek met experts over de invulling van de verschillende elementen. Laat ons weten als je interesse hebt om ook jouw expertise in te brengen.

1. ONDERWIJSSYSTEEM

Thema's en onderdelen voor inclusief onderwijs:

- In het gehele onderwijssysteem is aandacht voor inclusie: vanuit landelijk niveau en de overheid wordt hieraan bijgedragen.
- Het ministerie van OCW investeert in het bevorderen van inclusief onderwijs en in het veranderingsproces dat nodig is in de cultuur, het beleid en de praktijk van onderwijsinstellingen voor het realiseren van inclusief onderwijs.
- Bij het vormen van wetgeving en bij introductie van nieuwe maatregelen wordt rekening gehouden met de effecten op de inclusiviteit van het onderwijs.
- Inclusief onderwijs is een strategische prioriteit van individuele hogescholen en universiteiten.
- Hogescholen en universiteiten nemen inclusief onderwijs op als prioriteit in hun beleidsplan, hebben hier een visie op ontwikkeld en zorgen dat het eigenaarschap is belegd. Vanaf het instellingsniveau tot en met het niveau van de opleiding/afstudeerrichting is het beleid geformuleerd en systematisch uitgewerkt.
- Ervaringsdeskundigheid van studenten met een beperking heeft een centrale plek in het vormgeven van een inclusief onderwijssysteem.

Subthema's:

- Bestuur, beleid en agendasetting
- Kwaliteitsborging
- VN-verdrag
- Studentenparticipatie

Highlights

VN-verdrag Handicap

- In 2017 is er door ECIO, de Universiteit Leiden, NHL Stenden Hogeschool, de Vrije Universiteit Amsterdam en het Landelijke programmabureau voor het VN-verdrag een intentieverklaring opgesteld om hoger onderwijsinstellingen een extra stimulans te geven om werk te maken van het VN-verdrag. In de intentieverklaring VN-verdrag zijn een gezamenlijke ambitie, procesafspraken en doelstellingen opgenomen voor de implementatie van het VN-verdrag. Inmiddels hebben 24 hoger onderwijsinstellingen de intentieverklaring ondertekend (november 2022).
- Uit het monitoringsonderzoek naar de implementatie van het VN-verdrag Handicap van ECIO komt naar voren dat hoger onderwijsinstellingen sinds de ondertekening veel stappen hebben gezet om de positie van studenten met een ondersteuningsvraag te verbeteren (Scheeren & Van Veen, 2022). Naast dat er op verschillende thema's, zoals digitale toegankelijkheid, studentenparticipatie en informatievoorziening, vorderingen zijn gemaakt, komt uit het onderzoek naar voren dat onderwijsinstellingen flink hebben geïnvesteerd in bewustwording. Het belangrijkste knelpunt dat onderwijsinstellingen ervaren bij het implementeren van het VN-verdrag Handicap, is dat de implementatie vaak naast het reguliere werk moet gebeuren. Vanwege gebrek aan tijd en mensen en een te hoge werkdruk is dit lastig.

Studentenparticipatie

- Er zijn de afgelopen jaren verschillende studentenplatforms binnen Nederlandse onderwijsinstellingen opgezet die zich specifiek richten op studeren met een functiebeperking of ondersteuningsvraag. Per studentenplatform zijn er meestal drie à vier bestuurders actief. Op dit moment zijn er in Nederland elf studentenplatforms, elk op een andere onderwijsinstelling. Hun taken verschillen per instelling. Zo denkt het ene platform mee op beleidsniveau en ontwikkelt het andere platform projecten om het studeren voor studenten met een beperking makkelijker te maken.
- Uit een kleinschalig onderzoek van ECIO naar de studentenparticipatie van studenten met een ondersteuningsvraag blijkt dat studenten onder andere knelpunten ervaren als het gaat om de waardering voor hun activiteiten, het maken van duidelijk afspraken en het ontvangen van een terugkoppeling (Van Veen & Schreurs, 2022).
- Er is nog minder bekend over het participeren van studenten met een ondersteuningsvraag in de medezeggenschap.

2. LEEROMGEVING EN CULTUUR

Thema's en onderdelen voor inclusief onderwijs:

- Er wordt actief gewerkt aan een inclusieve en veilige leeromgeving op hogescholen en universiteiten.
- Studenten voelen zich ondersteund, gestimuleerd, vrij en veilig om zichzelf te uiten.
- Er is respect en waardering voor diversiteit. Alle leden van de leergemeenschap voelen zich gewaardeerd, gerespecteerd en gehoord met respect voor diversiteit.
- Er is aandacht voor sense of belonging en er wordt actief bijgedragen aan een hechte leercommunity.
- Studenten worden betrokken bij het bouwen van een inclusieve leeromgeving. Studentenparticipatie vormt hierbij de kern.
- Effectieve maatregelen om mishandeling en pesten te voorkomen zijn voorhanden.
- Er wordt gewerkt aan preventie en vroegsignalering op het gebied van fysieke en mentale gezondheid.
- Leren en tools op het gebied van zelfzorg en positieve mentale gezondheid worden gestimuleerd. Evenals gezond gedrag, specifiek op het gebied van middelengebruik, slaap en eten.
- Het onderwijs draagt actief bij aan het opzetten van campagnes en het doorbreken van het stigma op mentale ziektes en rondom een handicap.

Subthema's:

- Sociale veiligheid
- Sense of belonging
- Digitale toegankelijkheid
- Fysieke toegankelijkheid
- Preventie en vroegsignalering

Highlights

Sociale veiligheid

- Een sociaal veilig leerklimaat, door de Inspectie van het Onderwijs (2022) omschreven als "een omgeving waarin studenten gelijk behandeld worden, waar studenten weten waar ze incidenten kunnen melden, en waar ze vertrouwen hebben in de onafhankelijkheid van de klachtenprocedure", is voorwaardelijk voor leren, ontwikkelen en goed kunnen functioneren in het leven tijdens en na de studietijd. De meeste studenten geven aan een veilig leerklimaat te ervaren, maar tegelijkertijd geeft 8% van de studenten aan pestgedrag en discriminatie te zien op hun opleiding. Daarnaast geeft 4% van de studenten aan grensoverschrijdend gedrag te hebben ervaren, waarvan een kwart zegt hier geen actie op te ondernemen (Inspectie van het Onderwijs, 2022).
- Drie op de tien studenten heeft onveiligheid ervaren tijdens hun opleiding (Mügge, 2021).

Sense of belonging

- Binding en betrokkenheid spelen een belangrijke rol in het studiesucces en de studieuitval van studenten (Elffers, 2016; Kappe, 2017). Uit de Monitor Beleidsmaatregelen 2021-2022 komt naar voren dat (Van den Broek, Termorshuizen & Cuppen, 2022): [A] studenten met een functiebeperking vaker uitvallen en wisselen van opleiding / instelling t.o.v. studenten zonder functiebeperking (hbo: 26 vs. 22% - wo: 23% vs. 15%); [B] studenten met een functiebeperking een minder goede binding hebben met de opleiding en vaker aangeven dat de opleiding of instelling uitval had kunnen voorkomen. duidelijk afspraken en het ontvangen van een terugkoppeling (Van Veen & Schreurs, 2022).

Digitale toegankelijkheid

- Verschillende onderwijsinstellingen wisselen kennis en ervaringen uit in een werkgroep Digitale toegankelijkheid. In een onderzoek van ECIO zijn een aantal onderwijsinstellingen uit deze werkgroep geïnterviewd om na te gaan waar zij knelpunten ervaren om dit thema binnen de onderwijsinstelling aan te pakken (Schreurs, Pengel & De Koning, 2022).
- Het thema digitale toegankelijkheid wordt verschillend aangepakt. Waarbij de ene onderwijsinstelling preventief een oplossing bedenkt, levert de andere onderwijsinstelling vooral maatwerkoplossingen per student.
- De onderwijsinstellingen die aan de slag zijn met dit thema geven aan dat het van belang is om een netwerk van gelijkgestemden om je heen te hebben, en tegelijkertijd ook steun te ervaren van het CvB. Doordat verschillende lagen van de onderwijsinstelling er iets mee moeten, wordt het ook serieus aangepakt. De experts op dit thema kunnen dan ondersteunen in hoe dit aangepakt kan worden. Zonder dit draagvlak op de verschillende lagen van de organisatie wordt dit een lastig thema om aan te pakken. Daarbij moet de stem van de student niet vergeten worden. Zij zijn de eindgebruikers van het materiaal en daar moet het goed getest worden (Schreurs, Pengel & De Koning, 2022).

3. ONDERWIJSPROGRAMMA EN TOETSING

Thema's en onderdelen voor inclusief onderwijs:

- De instelling en het onderwijsprogramma past zich aan de student aan zodat deze zich maximaal kan ontwikkelen: niet omgekeerd.
- Erkend wordt dat iedere student de capaciteit en het recht heeft om te leren.
- Inclusief onderwijs biedt flexibele curricula, lessen en leermethoden die zich aanpassen aan de talenten, capaciteiten en ambities van individuele studenten.
- Studenten zijn in staat hun potentieel volledig waar te maken door ondersteuning, redelijke aanpassingen en aandacht voor vroege interventie.
- Studenten met een beperking worden actief betrokken en hun ervaringsdeskundigheid wordt benut bij de vormgeving van een inclusief onderwijsprogramma en toetsing

Subthema's:

- Flexibele leerroutes
- Toetsing en examinering
- UDL

Highlights

Toetsing en examinering

- In vergelijking met andere voorzieningen, zoals onderwijsvoorzieningen, zijn studenten met een ondersteuningsvraag gemiddeld het meest bekend met de toetsvoorzieningen op de onderwijsinstelling. Uit de NSE komt naar voren dat gemiddeld 65 procent van de studenten met een ondersteuningsvraag bekend is met de toetsvoorzieningen en 41 procent van de studenten met een ondersteuningsvraag er ook gebruik van maakt (Scheeren & Schreurs, 2022). Daarnaast komt uit de NSE naar voren dat studenten met een ondersteuningsvraag gemiddeld het meest tevreden zijn met de toetsvoorzieningen ten opzichte van de andere voorzieningen op de onderwijsinstelling, met een gemiddelde tevredenheidsscore van 3,7 op een schaal van 1 tot 5 (Scheeren & Schreurs, 2022).
- Voor toegankelijke toetsing en examinering is steeds meer aandacht, dit is bijvoorbeeld te zien aan het groeiende aantal leden van het netwerk Toegankelijk Toetsen en Examineren. Toch ervaren onderwijsinstellingen verschillende knelpunten bij het organiseren van toegankelijke toetsing en examinering. Uit verschillende netwerkbijeenkomsten met het netwerk Toegankelijk Toetsen en Examineren komt naar voren dat de leden soms tegen knelpunten aanlopen op het gebied van draagvlak. Er zijn verschillende medewerkers en partijen betrokken bij de keten voor toetsing en examinering, zoals docenten, examencommissies, opleidingscommissies maar ook externe toetsleveranciers. Niet alle betrokkenen in de keten zien genoeg het belang in

Studievoortgang

- Uit de Monitor Beleidsmaatregelen 2021-2022 komt naar voren dat de studievoortgang van studenten met een functiebeperking significant lager is t.o.v. studenten zonder functiebeperking (73% van de studiepunten t.o.v. 89% van de studiepunten). Ook voor studenten met bijzondere omstandigheden geldt dat hun studievoortgang significant lager is dan die van studenten zonder bijzondere omstandigheden (Van den Broek, Termorshuizen & Cuppen, 2022).

4. ONDERSTEUNINGSAANBOD

Thema's en onderdelen voor inclusief onderwijs:

- Studenten die tegen belemmeringen aanlopen in het onderwijs, bijvoorbeeld door een ziekte, beperking of mantelzorgtaken, krijgen voldoende ondersteuning en er wordt gezorgd voor redelijke aanpassing.
- Binnen elke onderwijsinstelling wordt gewerkt aan een goede zorgketen waarin de rollen en verantwoordelijkheden zijn belegd.
- Studenten weten waar ze terecht kunnen voor hulp. Zij worden met een proactieve communicatiestijl ondersteunt.
- Het academische beleid wordt in lijn gebracht met goede begeleiding.
- Er wordt ingezet op bewezen diensten en interventies.

Subthema's:

- Begeleiding
- Informatievoorziening

Highlights

Begeleiding

- Onderwijsinstellingen bieden verschillende vormen van voorzieningen voor studenten met een ondersteuningsvraag. Uit de Monitor Beleidsmaatregelen 2021-2022 blijkt (Van den Broek, Termorshuizen & Cuppen, 2022):
 - 80% van de studenten met een functiebeperking maakt gebruik van speciale voorzieningen. De drie meest gebruikte voorzieningen zijn: Begeleiding en advies (57%) Aanpassing van toetsen (42%) Aanpassing studieprogramma (25%).
 - 56% van de studenten met een ondersteuningsvraag maakt gebruik van speciale voorzieningen. Meest gebruikte voorzieningen: Begeleiding en advies (40%) Aanpassing van toetsen (18%) Aanpassing studieprogramma (20%)
 - 12% van de studenten die gebruikmaakt van speciale voorzieningen is (zeer) ontevreden. Duiding onvrede in vijftal knelpunten:
 - Te weinig aandacht en begrip voor mentale problemen.
 - Geen adequate reactie van studieadviseur en -begeleiders op een concrete hulpvraag.
 - Gebrekkige communicatie en informatie over het aanbod.
 - Door de coronapandemie ging de informatievoorziening en het faciliteren van thuisonderwijs traag.
 - Aanbod was niet passend, onvoldoende maatwerk.

Informatievoorziening

- Goede informatievoorziening is essentieel om studenten met een ondersteuningsbehoefte extra ondersteuning te kunnen geven en hiermee gelijke kansen te bieden. Uit de Monitor Beleidsmaatregelen 2021-2022 blijkt (Van den Broek, Termorshuizen & Cuppen, 2022):
 - 30 procent van de studenten met een functiebeperking is (zeer) ontevreden over de informatie over de voorzieningen, 30 procent is ook (zeer) tevreden.
 - 17 tot 25 procent van de studenten met een bijzondere omstandigheid is (zeer) ontevreden over de informatie over de voorzieningen, 33 tot 37 procent is ook (zeer) tevreden.
 - Studenten die (zeer) ontevreden zijn over allerlei speciale voorzieningen geven onder andere aan dat dit door de gebrekkige communicatie en informatie over het aanbod komt.
- Uit de NSE 2022 komt naar voren dat studenten met een ondersteuningsvraag over het algemeen wat minder tevreden zijn over de informatie op de website/ studentenportal en over de informatie die ze krijgen na melding van de ondersteuningsvraag. Relatief gezien zijn ze meer tevreden met de informatie die ze krijgen na een persoonlijk gesprek over hun ondersteuningsbehoefte (Scheeren & Schreurs, 2022).

5. TOERUSTING ONDERWIJSPROFESSIONALS

Thema's en onderdelen voor inclusief onderwijs:

- Docenten en onderwijspersoneel worden voldoende ondersteund en gefaciliteerd om inclusief onderwijs in de klas mogelijk te maken.
- Er wordt scholing beschikbaar gesteld hoe je een inclusieve omgeving creëert: docenten en personeelsleden uit het onderwijs worden getraind in de kerncompetenties van het vormgeven van een inclusieve leeromgeving.
- Het onderwijspersoneel wordt voldoende gefaciliteerd en krijgen ruimte vanuit het management om bij te dragen aan deze taak, met onder andere beschikbare uren voor studentenbegeleiding.
- Er wordt actief gewerkt aan het welzijn van het onderwijspersoneel en te hoge werkdruk wordt tegengegaan.
- Er zijn interventies beschikbaar voor het welzijn van docenten.
- Er wordt gewerkt aan studentenwelzijn.

Subthema's

- Scholing
- Welzijn van het onderwijspersoneel

Highlights

Toerusting onderwijspersoneel

- Uit internationaal onderzoek komt naar voren dat één van de belangrijkste obstakels in de loopbaan van studenten met een ondersteuningsvraag de negatieve houding van het onderwijspersoneel is (Claiborne et al., 2010; Cnockaert et al., 2010; Morina et al., 2015; Mullins & Preyde, 2013). Studenten met een ondersteuningsvraag hebben baat bij onderwijsinstellingen die meer kennis en bewustzijn hebben van de behoeften van studenten met een ondersteuningsvraag (Getzel, 2008). Internationaal onderzoek toont aan dat trainingen, zoals awareness training programmes die zorgen voor een verhoogd bewustzijn en kennis van de karakteristieken en behoeften van studenten met een ondersteuningsvraag, en daarnaast instructieve en methodologische strategieën bieden om tegemoet te komen aan deze behoeften, de houding, kennis en bewustzijn van onderwijspersoneel verbeteren (Hong, 2015; Lombardi & Murray 2011; Morina, 2017; Murray et al., 2011).

6. OVERGANG VAN EN NAAR ONDERWIJS

Thema's en onderdelen voor inclusief onderwijs:

- De overgangen tussen het voortgezet onderwijs, mbo, hoger onderwijs en arbeidsmarkt verlopen soepel.
- Studenten met een beperking worden ondersteund bij het doorlopen van deze overgangen.
- Instellingen organiseren intensieve hulp voor studenten gedurende deze overgangen, bijvoorbeeld door het beschikbaar stellen van sollicitatiecursussen of het inzetten van een jobcoach als studenten met een beperking op zoek gaan naar een stage.

Subthema's

- Overdracht vo/mbo naar hoger onderwijs
- Overgang arbeidsmarkt
- Stages

Highlights

Instroom in hoger onderwijs

- In vergelijking met andere Europese landen staat Nederland op de vijfde plaats als het gaat om goede toegankelijkheid van het hoger onderwijs voor studenten met een functiebeperking (Van den Broek, Termorshuizen & Cuppen, 2022). Dit betekent dat Nederland in de top 5 staat van landen waar de meeste studenten met een ondersteuningsbehoefte toegang hebben tot het hoger onderwijs.
- Ondanks vijfde plaats op het gebied van toegankelijkheid, komt uit onderzoek komt naar voren dat mensen met een ondersteuningsvraag in Nederland minder vaak naar het hoger onderwijs gaan. Wanneer ze wel gaan ervaren ze veel belemmering bij de transitie naar en het studeren in het hoger onderwijs door hun ondersteuningsvraag, lopen ze vaker achter op hun studieschema en behalen ze minder vaak hun diploma (Bakker et al., 2019; Scheeren & Schreurs, 2022; Van den Broek et al., 2021; Van Zeijl et al., 2022).
- Om meer inzicht te krijgen in de bevorderende en belemmerende factoren die van invloed zijn op de toegankelijkheid van het hoger onderwijs voor studenten met een ondersteuningsvraag doet een consortium, geleid door dr. L. Elffers en gefinancierd door het NRO, hier onderzoek naar.

Stage

- Stages zijn niet voor iedereen even toegankelijk. Ondanks dat discriminatie in Nederland bij de wet verboden is, toont onderzoek aan dat er wel degelijk sprake is van stagediscriminatie op grond van bijvoorbeeld gender en migratieachtergrond (Andriessen et al., 2020; Andriessen et al., 2021). Onderzoek toont aan dat ook voor studenten met een functiebeperking toegang tot de stagemarkt niet vanzelfsprekend is en zij te maken krijgen met stagediscriminatie (Andriessen et al., 2020). Om meer inzicht te krijgen in de stagediscriminatie die studenten met een functiebeperking ervaren, voeren ECBO, KBA en ResearchNed in opdracht van het Ministerie van OCW hier een onderzoek naar uit. Dit onderzoek zal in 2023 afgerond worden.

Overgang van onderwijs naar arbeidsmarkt

- Cijfers laten zien dat de arbeidsparticipatie van mensen met een beperking achter blijft en dat er nog een hoop obstakels overwonnen moeten worden (CBS, 2016; Van der Zwan et al., 2020).
- Onderzoek laat o.a. zien dat er nog geen gelijke toegang tot de arbeidsmarkt is, dat de banen die ze hebben vaker op lager niveau zijn dan dat ze graag willen en dat zij nog vaak het gevoel hebben gediscrimineerd te worden (Büscher-Touwen e.a., 2018; Van der Zwan e.a., 2020).
- Uit onderzoek blijkt dat persoonlijke, organisatorische en maatschappelijke factoren van invloed zijn op de transitie van onderwijs naar de arbeidsmarkt voor studenten met een beperking. Deze factoren kunnen belemmeren dan wel verbeteren. Op persoonlijk niveau zijn bijvoorbeeld de houding van de student en de manier waarop studenten hun ondersteuningsbehoefte kenbaar maken van belang.

Highlights

Op organisatorisch niveau gaat het voornamelijk om allerlei soorten voorzieningen waaronder bijvoorbeeld de informatievoorziening voor studenten, onderwijsinstellingen en werkgevers. Op maatschappelijk niveau gaat het om de heersende beeldvorming, de onderliggende infrastructuur en de wet- en regelgeving (Schreurs, Scheeren en Coppens, 2021).

7. LANDELIJKE EN REGIONALE SAMENWERKING

Methodieken voor het ontwikkelen, stimuleren, monitoren en evalueren van inclusief onderwijs:

- Een goede samenwerking tussen de leeromgeving en de bredere samenleving die bijdraagt aan inclusie in bredere zin.
- Ouders, verzorgers en de sociale omgeving van studenten zijn betrokken en dragen bij.
- De gemeente, zorg en het onderwijs vervullen vanuit ieders domein een eigen rol en verantwoordelijkheid en werken effectief regionaal samen.
- Het ministerie van onderwijs en onder andere de koepels van de onderwijsinstellingen en studenten werken op landelijk niveau samen.
- Integrale en lokaal gerichte strategieën en actieplannen zijn ontwikkeld en gericht op studentenwelzijn en studeren met een functiebeperking, zoals in samenwerking met de gemeente.
- Er is een goede bewegwijzering van de aanwezige hulp in zowel het onderwijs- als zorgdomein.

Subthema's:

- Landelijke samenwerking
- Regionale samenwerking/dwarsverbinden

Landelijke en regionale samenwerking is geen onderzoeksonderwerp waarvoor we de stand van zaken presenteren. Maar het zijn belangrijke voorwaarden om aan inclusief onderwijs te werken. Vandaar dat hier geen onderzoeks-highlights worden gepresenteerd.

8. MONITORING EN DATAGEBRUIK

Methodieken voor het ontwikkelen, stimuleren, monitoren en evalueren van inclusief onderwijs:

- Het onderwijssysteem wordt gemonitord en regelmatig geëvalueerd: regelmatige monitoring en evaluatie zijn belangrijk om te verzekeren dat er daadwerkelijk sprake is van inclusief onderwijs. Zowel op landelijk niveau, zoals de Monitor beleidsmaatregelen, als op het niveau van de instellingen zelf.
- De instellingen waarborgen de kwaliteit en de continuïteit van het beleid op inclusief onderwijs. Dit gebeurt door het goed formuleren van het beleid, de uitvoering ervan, de evaluatie van de effectiviteit en het doorvoeren van verbeteracties: Plan, Do, Check en Act.
- Datascience wordt ingezet voor inzicht in welke factoren effectief zijn bij het vormgeven van inclusief onderwijs.
- Studenten met een functiebeperking worden actief betrokken bij de evaluatie en bevraagd op hun ervaringsdeskundigheid.

Subthema's

- Datascience
- Monitoring en onderzoek
- Kwaliteitsborging en evaluatie

Monitoring en datagebruik zijn geen onderzoeksonderwerpen waarvoor we de stand van zaken presenteren. Maar het zijn belangrijke voorwaarden om aan inclusief onderwijs te werken. Vandaar dat hier geen onderzoeks-highlights worden gepresenteerd.

REFERENTIES

- Andriessen, I., Hoegen-Dijkhof, J., Van der Torre, A., Van den Berg, E., Pulles, I., & Iedema, J. (2020). *Ervaren discriminatie in Nederland II*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Andriessen, I., Van Rooijen, M., Day, M., Van den Berg, A., Mienis, E., & Verweij, N. (2021). *Ongelijke kansen op de stagemarkt: Onderzoek naar objectief vastgestelde en ervaren stagediscriminatie in het mbo in Utrecht*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- Bakker, T., Krabbendam, L., Bhulai, S., & Begeer, S. (2019). Background and Enrollment Characteristics of Students with Autism in Higher Education. *Research in Autism Spectrum Disorders*, 67, 101424.
- Broek, A. van den, Termorshuizen, T., Cuppen, & J., Warps, J. (2021). *Monitor Beleidsmaatregelen hoger onderwijs 2020-2021*. Nijmegen: ResearchNed.
- Broek, A. van den, Termorshuizen, T., Cuppen, & J., Warps, J. (2022). *Monitor Beleidsmaatregelen hoger onderwijs 2021-2022*. Nijmegen: ResearchNed.
- Büscher-Touwen, M., de Groot, M., & van Hal, L. (2018). Mind the Gap Between Higher Education and the Labour Market for Students with a Disability in the Netherlands: A Research Agenda. *Social Inclusion*, 6(4), 149-157.
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2016). *Met arbeidshandicap vaak niet actief op arbeidsmarkt*. Den Haag: CBS. Geraadpleegd op 5 augustus 2021, via <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2016/29/met-arbeidshandicap-vaak-niet-actief-op-arbeidsmarkt>.
- Claiborne, L., Cornforth, S., Gibson, A., & Smith, A. (2010). Supporting Students with Impairments in Higher Education: Social Inclusion or Cold Comfort? *International Journal of Inclusive Education*, 15(5), 513-527.
- Cnockaert, R., De Smet, M., Caemerlinck, M., Thienpondt, L., De Snerck, G., De Munck, K., Heurckmans, N., Leyman, K., Verstichele, M., Casman, H., Andries, C., De Smet, L., & Van Hove, G. (2010). Studeren met een functiebeperking in het Vlaamse hoger onderwijs: een exploratieve studie naar de beleving van (oud)studenten in drie Vlaamse instellingen voor hoger onderwijs. *Ethiek & Maatschappij*, 13(4), 121-140.
- Defence for Children. (2018). *Factsheet: Inclusief onderwijs als kinderrecht*. Leiden: Defence for Children.
- Elffers, L. (2016). *Kansrijke schoolloopbanen in en op weg naar het hbo: een ketenbenadering*. Lectorale rede. Amsterdam: Hogeschool van Amsterdam.
- Getzel, E. (2008). Addressing the Persistence and Retention of Students with Disabilities in Higher Education: Incorporating Key Strategies and Supports on Campus. *Exceptionality*, 16(4), 207-219.
- Hong, B. S. S. (2015). Qualitative Analysis of the Barriers College Students with Disabilities Experiences in Higher Education. *Journal of College Student Development*, 56(3), 209-226.
- Inspectie van het Onderwijs (2022). *Factsheet Sociale veiligheid in het onderwijs*. Te raadplegen via: Factsheet Sociale veiligheid in het hoger onderwijs | Publicatie | Inspectie van het onderwijs (onderwijsinspectie.nl)
- Kappe, F. R. (2017). *Studiessucces: verbinden als stap voorwaarts*. In Holland: Haarlem.
- Lombardi, A. R., & Murray, C. (2011). Measuring University Faculty Attitudes toward Disability: Willingness to Accommodate and Adopt Universal Design Principles. *Journal of Vocational Rehabilitation*, 34, 43-56.
- Moriña, A. (2017). Inclusive education in higher education: challenges and opportunities. *European Journal of Special Needs Education*, 32(1), 3-17.
- Moriña, A., Cortés-Vega, M. D., & Molina, V. (2015). Faculty Training: An Unavoidable Requirement for Approaching More Inclusive University Classrooms. *Teaching in Higher Education*, 20(8), 795-806.
- Mügge, L. (2021). *Eindrapport Taskforce Sociale Veiligheid Universiteit van Amsterdam: doorbreek destiltes: sociale veiligheid aan de Universiteit van Amsterdam (UvA)*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.
- Mullins, L., & Preyde, M. (2013). The Lived Experience of Students with an Invisible Disability at a Canadian University. *Disability and Society*, 28(2), 147-160.
- Murray, C., Lombardi, A., & Wren, C. T. (2011). The Effects of Disability-Focused Training on the Attitudes and Perceptions of University Staff. *Remedial and Special Education*, 32, 290-300.
- Scheeren, L., & Schreurs, M. (2022). *Jaarrapport studeren met een ondersteuningsbehoefte 2022. Analyse Nationale Studenten Enquête (NSE)*. 's-Hertogenbosch: ECIO.
- Scheeren, L. & Van Veen, E. (2022). *Monitor VN-verdrag Handicap 2022: Implementatie VN-verdrag in het hoger onderwijs*. 's-Hertogenbosch: ECIO.
- Schreurs, M., Scheeren, L & Coppens, K. (2021). *Meta-analyse belemmerende factoren transitie onderwijs naar arbeidsmarkt*. 's-Hertogenbosch: ECIO.
- Schreurs, M. Pengel, P. & De Koning, A., (2022). Publicatie over digitale toegankelijkheid volgt begin 2023.
- Universities UK. (2020). *Stepchange: Mentally Healthy Universities*. London: Universities UK.
- Veen, E. van (2022). *Draagvlak creëren voor toegankelijk toetsen en examineren. Handvatten, tips en praktijkvoorbeelden*. 's-Hertogenbosch: ECIO.
- Veen, E. van & Schreurs, M. (2022). *Studentenparticipatie voor inclusieve onderwijsaanpak*. 's-Hertogenbosch: ECIO.
- Zeijl, J. van, Mateboer, M., Prevost, C., Pronk, R., Voorrips, L., & Witvliet, C. (2022). *Meting IVRPH-indicatoren 2020 – Indicatoren ten behoeve van de monitoring van het VN-verdrag handicap*. Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek.
- Zwan, R. van der, de Beer, P., & Westerveld, M. (2020). *Arbeidsgehandicapten: Hoe benutten we hun potentieel?* Instituut Gak.

Expertisecentrum inclusief onderwijs

Inclusief onderwijs – studentenwelzijn – overstap van opleiding naar werk

Postbus 1585 | 5200 BP 's-Hertogenbosch | www.ecio.nl | algemeen@ecio.nl